

Островська М. Я. Розвиток мовленнєвого середовища у молодших школярів шляхом впровадження інноваційних технологій у сучасних школах

Мовлення – важливий засіб спілкування, обміну думками і почуттями між людьми, передачі і засвоєння інформації. З перших днів шкільного життя у дитини виникає потреба у спілкуванні – вміння говорити правильно, красиво, послідовно. Зв'язне мовлення – це монологічне мовлення. Тобто послідовний усний чи письмовий виклад думок, знань. Результатом такої діяльності є текст – сукупність взаємопов'язаних самостійних речень, об'єднаних спільною темою за допомогою мовних (лексичних, граматичних, інтонаційних) засобів. Тому, поняття «зв'язне мовлення» і «текст» стоять поряд. Терміном «зв'язне мовлення» також називають розділ методичної науки, завдання якого навчати дітей розуміти, будувати висловлювання з дотриманням норм літературної мови. Формування умінь і навичок зв'язного мовлення – одна з основних проблем сучасної методики навчання мови. Як зазначено у Державному стандарті початкової освіти, «мета і завдання навчального предмета українська мова у початковій школі полягає не лише в опануванні грамоти (початкових умінь читати і писати), а й у мовленнєвому розвитку молодших школярів – умінь висловлюватися в усіх доступних для них формах, типах і стилях мовлення. Розвиток мовлення має набути статусу провідного принципу навчання рідної мови в загальноосвітній школі, зокрема в її початковій ланці». Як бачимо, молодші школярі за чотири роки навчання у початковій школі повинні оволодіти усним і писемним мовленням на такому рівні, який дозволяв би їм вільно і легко спілкуватися з однолітками та зі старшими на будь-яку тему, доступну для їхнього віку і розуміння. У сфері навчання мови і мовлення існують певні інновації, які прямо чи опосередковано впливають на ефективність педагогічного впливу та становлення мовної особистості.

Одне з найголовніших завдань учителя – зробити процес формування мовної особистості цікавим, сповненим великої кількості творчих пошуків при цьому використовувати інноваційні технології.

Ключові слова: розвиток зв'язного мовлення, молодші школярі, інноваційні технології, початкова освіта.

УДК [378.6.091.12: 005.963] : 351.74]

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.32>

Павлиш Т. Г.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

У статті теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови ефективності науково-методичної роботи у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, а саме: поєднання традиційних та інноваційних форм організації науково-методичної роботи спрямованих на самореалізацію особистості викладача, створення продуктивної групової взаємодії викладачів, використання тренінгових технологій, спрямованих на розвиток професіоналізму викладача, залучення викладачів до науково-дослідної роботи. Авторкою визначено основні ознаки традиційної науково-методичної роботи та окреслено ефективність інноваційних форм. Визначено поняття «науково-методична робота», як комплекс методичних заходів, які забезпечують безперервний розвиток творчої особистості викладача і формування колективу педагогів-дослідників, здатних опановувати нові освітні технології та впроваджувати їх у професійну діяльність.

Першою педагогічною умовою визначено поєднання традиційних та інноваційних форм науково-методичної роботи спрямованих на самореалізацію особистості викладача. Доведено, що інноваційні форми у поєднанні з традиційними формами організації науково-методичної роботи з викладачами спрямовані на поглиблення інтересу до професійної діяльності, підвищення рівня компетентності та мобільності, розвиток можливостей адаптуватися до вимог сучасного освітнього середовища. Другою педагогічною умовою – створення продуктивної групової взаємодії викладачів, що передбачає залучення викладачів ЗВО до участі в роботі школи педагогічної майстерності. Третьою педагогічною умовою є використання тренінгових технологій, орієнтованих на розвиток професіоналізму викладачів. Визначено, що тренінгові технології спонукають до «внутрішніх» перетворень особистості викладача, а саме розвивають необхідні професійні якості для досягнення успіху у діяльності викладача. Четвертою педагогічною умовою визначено залучення викладачів ЗВО до науково-дослідної роботи, що передбачає керівництво науково-дослідною роботою здобувачів і здобувачок вищої освіти. Наголошено на тому, що участь викладачів в наукових дослідженнях позитивно впливає на їх співпрацю зі студентами, які також долучаються до наукової діяльності і виконують за її результатами курсові й дипломні проекти та готують спільні з викладачами наукові розробки.

Ключові слова: умова, педагогічна умова, організаційно-педагогічна умова, науково-методична робота, традиційні та інноваційні форми науково-методичної роботи, тренінгові технології, науково-дослідна робота.

Сьогодення зумовлює необхідність пошуку нових підходів до організації освітнього процесу підготовки висококваліфікованих професіоналів правоохоронної та юридичної діяльності для реалізації завдань правоохоронних органів України у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку конкурентоспроможних на ринку праці із якнайвищим рівнем освіченості й комунікативної компетентності, самостійності, самоорганізації,

саморозвитку й освіти впродовж усього життя. З огляду цього, для підготовки такого фахівця викладачам також слід змінитись і відмовитися від старих стереотипів сприйняття педагогічної дійсності. Таке складне завдання повинне виконуватися шляхом інноваційних перетворень у системі науково-методичної роботи ЗВО зі специфічними умовами навчання.

На підставі аналізу останніх досліджень зроблено висновок, що інноваційні процеси в українському суспільстві, зокрема модернізація системи освіти визначають основні підходи до педагогічної діяльності та особистісно-професійного зростання викладачів закладів вищої освіти.

Мета статті визначити і обґрунтувати організаційно-педагогічні умови ефективності науково-методичної роботи у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Традиційні погляди на сутність і форми методичної роботи потребують корегування з метою приведення їх у відповідність із сучасними методологічними настановами, утвердженням нових пріоритетів вищої освіти: освіта протягом усього життя; професійна мобільність випускників на ринку праці; особистісно орієнтований і розвивальний підхід до підготовки фахівців; перехід від кваліфікації до компетенції; фундаменталізація, інформатизація і технологізація вищої освіти, стимулювання інноваційної освітньої діяльності тощо [1].

Аналіз науково-педагогічної літератури вказує на відсутність усталеного й однозначного трактування поняття «науково-методична робота». На нашу думку, науково-методична робота – це комплекс методичних заходів, які забезпечують безперервний розвиток творчої особистості викладача і формування колективу педагогів-дослідників, здатних опановувати нові освітні технології та впроваджувати їх у професійну діяльність [2].

Перш ніж перейти до визначення конкретних організаційно-педагогічних умов ефективної організації науково-методичної роботи у закладах вищої освіти розкриємо значення загальних категорій «умова» та «педагогічна умова».

У словниках поняття «умова» тлумачать так: необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь [3]; необхідна обставина, яка уможливує здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь; обставина, особливість реальної дійсності, за якої відбувається або здійснюється що-небудь [4, с. 1 506].

Отже вважатимемо, що умова – це обставина, необхідна для створення чогось нового.

Розглядаючи наступне поняття, ми дійшли висновку, що трактування науковців різняться і «педагогічні умови» розглядаються як: обставини, що зумовлюють певний напрям розвитку педагогічного процесу; сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, прийомів, засобів педагогічної діяльності [5, с. 12].

На думку Вдовичин Т.Я., «організаційно-педагогічні умови – сукупність факторів, що забезпечують регулювання, взаємодію об'єктів і явищ педагогічного процесу для досягнення поставленої мети, вдосконалюють міжособистісні стосунки учасників педагогічного процесу для вирішення конкретних дидактичних завдань, сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, їхньої самостійності, ініціативності, професійного інтересу» [6].

Під організаційно-педагогічними умовами ми будемо розуміти сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і прийомів, спрямованих на досягнення поставленої освітньої мети.

Для обґрунтування організаційно-педагогічних умов ефективності науково-методичної роботи у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання ми враховували:

– соціальне замовлення в аспекті досліджуваної проблеми (викладач-професіонал, здатний гнучко переспрямовувати вектори та зміст своєї професійної діяльності, який без стороннього спонукання працює над власним саморозвитком, уміє самостійно здобувати необхідні для професійної діяльності знання, уміння і навички з опануванням сучасних комп'ютерних програм та мультимедійних технологій, критично мислить, володіє системою стійких мотивів і здатний творчо й активно працювати над їх реалізацією);

– вимоги освітньо-кваліфікаційних характеристик і освітньо-професійних програм з точки зору визначення необхідних для плідної професійної діяльності компетентностей.

Здійснений аналіз наукової літератури дозволив нам урахувати існуючі позиції вчених, важливі для подальшого дослідження і виокремлення організаційно-педагогічних умов ефективності науково-методичної роботи в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Конкретно нами були визначені такі організаційно-педагогічні умови:

– поєднання традиційних та інноваційних форм організації науково-методичної роботи спрямованих на самореалізацію особистості викладача;

– створення продуктивної групової взаємодії викладачів;

– використання тренінгових технологій, спрямованих на розвиток професіоналізму викладача;

– залучення викладачів до науково-дослідної роботи.

Варто зазначити, що під час вибору форм організації науково-методичної роботи слід враховувати такі фактори, як рівень професійної компетентності викладачів; досвід роботи, особливості інтересів, потреб, мотивів діяльності; вік та стаж їх викладацької роботи; наявний рівень психологічної готовності до професійного самовдосконалення.

Таблиця

Основні ознаки традиційної науково-методичної роботи та інноваційних форм

<i>Традиційна організація науково-методичної роботи</i>	<i>Організація науково-методичної роботи з використанням інноваційних форм та інтерактивних методів</i>
Масовість, поточність	Індивідуальність, персональність, робота з невеликими групами
Тривалість і стабільність знання, програм і методів науково-методичної роботи	Постійні зміни в системі знань, програмах і методах
Традиційність, стабільність, відсутність оновлення	Постійність інновацій
Дискретність освіти, отримання знань у молоді роки	Неперервна освіта впродовж життя
Розвиток професійних знань, умінь і навичок	Формування здатності до творчості, розвиток здібностей, умінь і навичок переробки та використання інформації
Формування нормативної особистості, яка засвоює норми суспільства і володіє ними	Формування індивідуально неповторної творчої особистості, якій властиві потенціал саморозвитку, системи цінностей та мотивації
Освіта виступає як мета і засіб досягнення особистістю інших цілей	Освіта виступає самоціллю та сенсом життєдіяльності індивіда

Першою педагогічною умовою ми визначили поєднання традиційних та інноваційних форм науково-методичної роботи спрямованих на самореалізацію особистості викладача.

Традиційні форми науково-методичної роботи з викладачами у поєднанні з інноваційними дозволяють: створити найкращі умови для підвищення мотивації педагогічної діяльності та активної пізнавальної діяльності кожного викладача; розвивати професійну компетентність, готовність до змін, професійну і соціальну активність, комунікативність, креативність, ініціативність, прагнення до саморозвитку, самоосвіти; сприяти встановленню відносин співробітництва між колегами; розвивати нестандартне мислення, формувати вміння оцінювати власну педагогічну діяльність та рівень професіоналізму.

Рис. 1. Форми організації науково-методичної роботи у ЗВО

Інноваційні форми організації методичної роботи з викладачами спрямовані на поглиблення інтересу до професійної діяльності, підвищення рівня компетентності та мобільності, розвиток можливостей адаптуватися до вимог сучасного суспільства.

Друга педагогічна умова – *створення продуктивної групової взаємодії викладачів*. Ця педагогічна умова передбачає залучення викладачів ЗВО до участі в роботі школи педагогічної майстерності.

Школа педагогічної майстерності – це простір, де поєднані навчання, обмін думками і досвідом, психологічна і професійна підтримка кожного викладача.

Метою Школи є підвищення педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників, що включає: застосування сучасних освітніх технологій, вибір оптимальної стратегії викладання і цілей навчання, створення творчої атмосфери освітнього процесу; виявлення взаємозв'язків науково-дослідного і навчального процесів у закладі вищої освіти зі специфічними умовами навчання, використання результатів наукових досліджень для удосконалення навчального процесу; підвищення якості викладання навчальних дисциплін; поліпшення контролю навчальної роботи курсантів, студентів та слухачів як важливого засобу управління процесом навчання; формування професійного мислення, розвиток системи цінностей, смислової і мотиваційної сфер особистості, направлених на гуманізацію суспільства.

Третьою педагогічною умовою є використання тренінгових технологій, орієнтованих на розвиток професіоналізму викладачів.

Реалізація даної педагогічної умови забезпечується залученням викладачів до тренінгів.

Завдання тренінгів: розвиток уявлень про себе як активного учасника – суб'єкта освітнього процесу; формування мотивації на успішну педагогічну діяльність; підвищення професійної та особистісної самооцінки; стимулювання бажання щодо підвищення свого фахового рівня.

Розвиток професіоналізму викладача ЗВО буде відбуватися ефективніше через застосування комплексу тренінгів: тренінг «Професійна мобільність викладача ЗВО – вимога сучасності», «Організація робочого часу успішного викладача», «Ініціативність і пошук нових рішень у професійній діяльності викладача», «Стресостійкість як один із компонентів професійно-психологічної компетентності педагогів», «Ефективна комунікація» та ін.

Упроваджуючи дані тренінги, ми усвідомлювали першочергову необхідність дати викладачам ЗВО зовнішню спонуку до внутрішніх змін.

Четвертою педагогічною умовою визначено *залучення викладачів ЗВО до науково-дослідної роботи*. Ця педагогічна умова передбачає керівництво науково-дослідною роботою здобувачів і здобувачок вищої освіти (науково-дослідний гурток), участь у наукових конференціях, семінарах, круглих столах, наукових читаннях з виголошенням доповідей та наступною їх публікацією у вигляді тез і наукових статей. Участь викладачів в наукових дослідженнях позитивно впливає на їх співпрацю зі студентами, які також долучаються до наукової діяльності і виконують за її результатами курсові й дипломні проекти та готують спільні з викладачами наукові розробки. Наукове товариство кафедри – це об'єднання схильних до науково-дослідної, проектної та іншої творчої діяльності викладачів і студентів, які беруть активну участь у наукових конференціях, форумах, семінарах тощо.

Важливим компонентом професійної діяльності викладачів є науково-дослідна робота, яка спрямовує їх творчий пошук на розробку нових теоретичних концепцій, ефективних методик і освітніх технологій та ін. Упровадження результатів наукових пошуків викладачів у практику вищого навчального закладу дозволяє піднімати професійну підготовку майбутніх фахівців на якісно новий рівень. Як відомо, в сучасних умовах функціонування вищої школи викладачі мають значні можливості для провадження науково-дослідної роботи.

Як зауважує І. Бопко, «звертаючись у своїй діяльності з оновлення змісту навчального матеріалу до наукових знань, що перебувають на проміжних етапах на шляху до цілісного наукового знання, викладач долучається до роботи з його систематизації й, фактично, стає членом співтовариства вчених, котрі досліджують цю проблему» [7, с. 44–52].

У підсумку такого пошуку викладач може продовжувати науково-дослідну діяльність і висвітлювати свої напрацювання в публікаціях, доповідях на конференціях і методичних семінарах тощо. Це дозволяє створити найкращі умови для підвищення мотивації педагогічної діяльності та активної професійної і соціальної діяльності викладачів ЗВО.

Таким чином, на підставі узагальнення результатів планомірного аналізу психолого-педагогічних досліджень і практики вирішення проблеми нами було визначено і обґрунтовано педагогічні умови ефективності науково-методичної роботи (поєднання традиційних та інноваційних форм організації науково-методичної роботи; створення продуктивної групової взаємодії викладачів; використання тренінгових технологій, орієнтованих на розвиток професіоналізму; залучення викладачів до науково-дослідної роботи).

Використана література:

1. Науково-методична робота в вищому навчальному закладі. URL : <https://pidru4niki.com/86550/menedzhment/naukovo-metodichna-robota-vischomu-navchalnomu-zakladi>
2. Павлиш Т.Г. Розвиток професійної мобільності викладачів інформатики у системі науково-методичної роботи коледжів: дис. ... к.п.н.: 13. 00. 04. Хмельницький, 2018. 350 с.

3. Білодід І. К. *Словник української мови*. (Т. 1–11). Київ : Наукова думка, 1970–1980. URL : http://ukrlit.org/slovnnyk/slovnnyk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh
4. Бусел В. Т. *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
5. Хриков Є. М. Педагогічні умови як складова наукових знань. *Шлях освіти*. 2011. 2 (60). С. 11–15. URL : <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2797/ped.umovi.pdf?sequence=1>
6. Вдовичин Т.Я. Обґрунтування організаційно-педагогічних умов для забезпечення навчального процесу майбутніх фахівців у педагогічному університеті. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2013. С. 225-229. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/1135>.
7. Бопко І. З. Особливості та проблеми наукової діяльності викладача університету. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні та психологічні науки*. 2014. № 3. С. 44-52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnarpv_ppn_2014_3_6.

References:

1. Naukovo-metodychna robota v vyshchomu navchalnomu zakladi [Scientific and methodical work in a higher educational institution]. URL : https://pidru4niki.com/86550/menedzhment/naukovo-metodychna_robota_vischomu_navchalnomu_zakladi. [in Ukrainian].
2. Pavlysh T.H. (2018) Rozvytok profesiinoi mobilnosti vykladachiv informatyky u systemi naukovo-metodychnoi roboty koledzhiv: dys. ... k.p.n.: 13. 00. 04. [Development of professional mobility of informatics teachers in the system of scientific and methodical work of colleges]. Khmelnytskyi, 350 s. [in Ukrainian].
3. Bilodid I. K. (1970-1980) Slovnnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language] (T. 1–11). Kyiv : Naukova dumka. URL: http://ukrlit.org/slovnnyk/slovnnyk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh.
4. Busel V. T. (2005) Velykyi tлумachnyi slovnnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv; Irpin: Perun. 1728 s. [in Ukrainian].
5. Khrykov Ye. M. Pedahohichni umovy yak skladova naukovykh znan. [Pedagogical conditions as a component of scientific knowledge]. URL : <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2797/ped.umovi.pdf?sequence=1>. [in Ukrainian].
6. Vdovychyn T.Ia. Obgruntuvannya orhanizatsiino-pedahohichnykh umov dlia zabezpechennia navchalnoho protsesu maibutnikh fakhivtsiv u pedahohichnomu universyteti [Justification of organizational and pedagogical conditions for ensuring the educational process of future specialists at the pedagogical university]. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/1135/>. [in Ukrainian].
7. Bopko I. Z. Osoblyvosti ta problemy naukovoi diialnosti vykladacha universytetu [Peculiarities and problems of scientific activity of a university teacher]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnarpv_ppn_2014_3_6. [in Ukrainian].

Pavlysh T. Organizational and pedagogical conditions for the efficiency of scientific and methodological work in institutions of higher education with specific learning conditions

The article theoretically substantiates the organizational and pedagogical conditions for the effectiveness of scientific and methodical work in institutions of higher education with specific learning conditions, namely: a combination of traditional and innovative forms of organization of scientific and methodical work aimed at the self-realization of the teacher's personality, the creation of productive group interaction of teachers, the use of training technologies, aimed at the development of the teacher's professionalism, the involvement of teachers in research work. The author identifies the main features of traditional scientific and methodical work and outlines the effectiveness of innovative forms. The concept of «scientific-methodical work» is defined as a set of methodical activities that ensure the continuous development of the teacher's creative personality and the formation of a team of teacher-researchers capable of mastering new educational technologies and implementing them in professional activity.

The first pedagogical condition is defined as a combination of traditional and innovative forms of scientific and methodical work aimed at self-realization of the teacher's personality. It has been proven that innovative forms in combination with traditional forms of organization of scientific and methodical work with teachers are aimed at deepening interest in professional activity, increasing the level of competence and mobility, developing opportunities to adapt to the requirements of the modern educational environment. The second pedagogical condition is the creation of a productive group interaction of teachers, which involves the involvement of higher education teachers in the work of the school of pedagogical excellence. The third pedagogical condition is the use of training technologies aimed at developing the professionalism of teachers. It was determined that training technologies encourage internal transformations of the teacher's personality, namely, develop the necessary professional qualities to achieve success in the teacher's work. The fourth pedagogical condition defines the involvement of teachers of higher education institutions in research work, which involves guiding the research work of students of higher education. It is emphasized that the participation of teachers in scientific research has a positive effect on their cooperation with students, who also participate in scientific activity and, based on its results, carry out course and diploma projects and prepare joint scientific developments with teachers.

Key words: condition, pedagogical condition, organizational-pedagogical condition, scientific-methodical work, traditional and innovative forms of scientific-methodical work, training technologies, scientific-research work.